

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. The Daily Mail. – 2006. – [Cited 2006, 17 July]. – Available from: http://www.dailymail.co.uk/pages/live/femail/article.html?in_article_id=396220
2. The Daily Telegraph. – August 8, 2006. – 26 p.
3. The Sun. – 2006. – [Cited 2006, 12 September]. – Available from: <http://www.thesun.co.uk/article/0,,2-2006420234,00.html>

*Нагорна О.О.
Національний педагогічний
університет ім. М.П.Драгоманова*

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
З НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ**

Лінгвістична проблема співвідношення мови й культури була однією з найпопулярніших протягом ХХ століття.

Ще на початку ХІХ ст. цю проблему намагались вирішити німецькі вчені — брати Грімм, ідеї яких знайшли свій розвиток у Росії 60-70-х роках ХІХ ст. – у працях Ф. І. Буслаєва, О. О. Потебні [5, 27]. Найширшого розповсюдження у світі отримали ідеї В. Гумбольдта. За В. Гумбольдтом, мова є “народний дух”, вона є “саме існування” народу. Культура проявляється перш за все у мові [3, 65-67].

Мова – це складне соціальне явище, яке зберігає інформацію про події та думки і, одночасно, є засобом спілкування; мова відтворює історію становлення нації, особливості її психологічної моделі [2, 32].

Сліди давно минулих поколінь зберігаються сьогодні у приказках, фразеологізмах, метафорах, символах культури і т.д. Однак, словник, який пов’язаний з явищами об’єктивної діяльності, з історією певної мовної общини є не лише засобом спілкування, але також засобом фіксації та передачі соціо-когнітивного досвіду від покоління до покоління [7, 36].

Р. Ладо вважає, що “ ми повністю не зрозуміємо мову іншої нації, до того часу, поки ми не навчимося сприймати її очима тих, кого вони вважають своїми героями; розуміти за що боролися ці люди...; які досягнення вони цінують... Дійсно, іноземець не оволодіє всім, що знає людина, яка прожила все життя у певній етнічній общині, але деякі заздалегідь відібрані ситуації і факти будуть сприяти нашому взаєморозумінню” [11, 152].

Актуальність нашого дослідження пояснюється швидким поширенням міжмовних та міжкультурних контактів, що робить особливо важливими такі питання як взаємозв’язок та взаємозалежність мови та культури, культурних особливостей мовленнєвої поведінки та ін. Фразеологізми як мовний знак є джерелом отримання фонових знань, пов’язаних із історією, географією і побутом життя народу – носія мови.

Фразеологізми є експонентами культурних знаків. План змісту ФО, а також закріплені за ними культурні конотації самі стають знанням, тобто джерелом когнітивного освоєння. Таким чином, співвідношення з тим або іншим культурним кодом складає зміст культурно-національної конотації. Саме культурна конотація додає культурно-значущу маркованість не тільки ФО, але й усьму тексту, в якому вони вживаються [5, 32].

У кожному конкретному фразеологізмі відображається не цілісний міф, а

міфологема. Міфологема – це важливий для міфу персонаж або ситуація, це як би “головний герой” міфу, який може переходити з міфу в міф. У основі міфу, як правило, лежить архетип. Архетип – це стійкий образ, що виникає в індивідуальних свідомостях і, що має розповсюдження в культурі. Поняття архетипу було введено К. Г. Юнгом у 1919 р. у статті “Інстинкт і несвідоме”. Вчений вважав, що всі люди володіють природженою здатністю підсвідомо утворювати деякі загальні символи-архетипи, які виявляються у сновидіннях, міфах, казках, легендах. У архетипах, за К. Юнгом, виражається “колективне несвідоме”, тобто та частина несвідомого, яка не є результатом особистого досвіду, а успадковувана людиною від предків [5, 32].

Метою дослідження є вивчення теоретичної літератури з проблем фразеології англійської мови та розробка власної класифікації ФО з національно-культурним потенціалом.

Мета дослідження визначає його завдання: 1) виділити з фразеологічного фонду англійської мови ФО з національно-культурним потенціалом; 2) визначити критерії класифікації ФО з національно-культурним потенціалом; 3) вивчити семантичні особливості даних ФО.

Для рішення поставлених завдань були використані наукові праці В. Н. Телії, Ю. С. Степанова, А. Д. Арутюнової, В. В. Воробйова, В. А. Маслової та інших дослідників.

Фразеологічна одиниця (ФО) – це складне явище з багатьма важливими рисами, які у свою чергу, можуть трактуватись з різних точок зору. Відповідно існує велика кількість різних класифікаційних систем, що базуються на різних принципах: тематичний (Л. Сміт) [9, 89], структурно-семантичний (А. Кунін; Д. Сайдл, В. Макморді) [4, 185], [12, 5], семантичний (В. Віноградов) [10, 67], історичний (В. А. Ларін) [8, 303], відповідно до кількості та семантичної значущості компонентів, відповідно до ключового слова [1, 14] та ін.

Ми вирішили зупинитись на структурному принципі класифікації, оскільки ця типологія може якимось чином прояснити особливості функціонування ФО з національно-культурним потенціалом (НКП).

Серед масиву ФО з НКП слід виділити 5 різних груп, які різняться не лише за своєю будовою, але й за функціонуванням: 1) субстантивовані (іменникові); 2) дієслівні, 3) прикметникові; 4) прислівникові; 5) вигуківі.

Різноманітність у структурі ФО з НКП роз’яснює їх протирічну природу: побудовані як вирази чи навіть як речення, вони функціонують як слова.

Субстантивовані ФО з НКП характеризуються повним переосмисленням їх прототипів. Як правило, номінативні ФО, що несуть національно-культурну інформацію (НКІ) є демотивованими ФО з затемненою внутрішньою формою. Її розкриття вимагає знання екстралінгвістичної інформації. Ми виокремлюємо три фактори, що роблять ФО демотивованою, особливо для людини, що вивчає англійську як іноземну:

Зникнення певних історичних, культурних, соціальних явищ, звичаїв, традицій, що дали початок сполученню слів з прямими знаннями, і які, в свою чергу, поступово стали основою для ФО.

Віддалення ФО від її початкової ситуації, на основі якої вона утворилась (*Hobson's choice, black list, Scarborough warning*).

Незнання особою певної реалії (*the Admirable Crichton, Colchester natives, a wise man of Gotham*).

Субстантивовані ФО з НКП часто використовуються в сучасній англійській мові, оскільки відображають різноманітність людського життя. Як правило, субстантивовані ФО

з НКП вказують на людей, їхні риси та почуття (*strange bedfellows, the Admirable Crichton, King Charles's head, a black sheep, a Sherlock Holmes, a bed penny, a wise man of Gotham*), доводячи, що більшість субстантивованих ФО з НКП характеризують людей. Зрозуміло, що основна роль у семантиці ФО представлена певною реалією чи географічною назвою. Ці елементи виконують роль індикаторів збереженої НКІ (*custom of Kent, Wardour Street English*).

Інколи коренева морфема може виступати в якості мотиваційної бази для ФО (*“adversity makes strange bedfellows”* – морфема “bed” збагачує ФО НКІ. Дана ФО походить з середньовіччя – окремі ліжка були рідкістю, тому люди однієї статі спали часто разом [1, 24]).

Дієслівні ФО досить чисельно представлені у сучасній англійській мові. Як правило, такий тип ФО з НКП є демотивованим із затемненою внутрішньою формою завдяки зникненню певних екстралінгвістичних факторів. Тлумачення ФО *“to dance attendance on somebody”* розкриває давній звичай, коли наречена повинна була танцювати з кожним гостем на своєму весіллі.

ФО *“to be on the side of angels”* має затемнену внутрішню форму, а НКІ, що зберігається в ній допомагає зрозуміти семантику даної одиниці – слова з виступу лорда Беконсфілда стосовно теорії Дарвіна у 1864, який сказав: “Людина це мавпа чи янгол? Я на стороні янголів”.

“To fight like Kilkenny cats” є прикладом компаративної дієслівної ФО з НКП, де перший елемент має пряме значення, а лише друга частина є переосмисленою і втратила свою мотивацію завдяки віддаленню ФО від давньої легенди про битву між двома ірландськими містами Кілкенні та Айріштаун, що тривала до кінця XVII ст. і призвела до знищення обох міст. Етимологія даної ФО доведена словником Вебстера. Другий елемент підкреслює перший, що виражений англо-саксонським дієсловом “to fight”.

Прикладом прикметникової ФО з НКП є *“as true as Coventry blue”*, що має позитивне оцінне значення “абсолютно чесний”. Характер оцінки залежить від першого елемента “true“, оскільки він використаний у прямому значенні. Функція другого демотивованого елемента “Coventry blue” – підкреслювати перший елемент. Етимологія допомагає довідатись, що “Coventry blue” зберігає інформацію про географічну назву “Coventry”, де був відомий секрет виготовлення блакитного кольору, що не тьмянів. Ця прикметникова ФО не може застосовуватися до людини, а переважно використовується для характеристики угод чи договорів.

Така прикметникова ФО як *“penny plain and twopence coloured”* була віднесена до ФО з НКП завдяки наявності у її структурі лексичного компоненту – грошової одиниці, що відображає національну приналежність. Внутрішня форма даної ФО є частково переосмисленою, а знання грошової системи Великобританії розкриває значення самої ФО.

Прислівникові ФО не є чисельними. Ми наводимо приклад якісних функціональних одиниць з НКП (*according to Cocker, by hook or by crook*). *“According to Cocker”* характеризує процес і має значення “точно, правильно”. Лексичний елемент “Cocker” відіграє визначну роль у семантиці ФО, що несе інформацію про автора англійського підручника з арифметики – І. Кокера. ФО *“by hook or by crook”* виражає підсилення дії зі значенням “усіма способами”. Дериваційні зв'язки між даною ФО та її прототипом зруйновані через зникнення традиції англійських власників таверн зтягувати до себе клієнтів гачками та крючками. Саме національно-культурна інформація сприяє розумінню значення даної ФО.

Конотативний аспект вигуківих ФО є їх експресивність, оцінка, але денотативне

значення відображається їхньою належністю до певної екстралінгвістичної ситуації, факту, явища. Наприклад, “*Go to Halifax!*” може виражати злість, розчарування, роздратування. Денотативно ФО зберігає інформацію про географічну назву – Галіфакс – місто в Йоркширі, відоме своїм ткацьким виробництвом. У середні віки безпритульні, що блукали по країні, уникали відвідування Галіфаксу. Там застосовувався закон, який давав право місцевим жителям вимагати смертної кари будь-кому, хто звинувачувався у крадіжці тканини вартістю 13,5 пенсів. Рішення суду здійснювалося за допомогою пристрою, що мав назву Галіфакська шибениця. Відповідно, ФО “*Go to Halifax*” означає “йди к бісу”.

Отже, зв’язок історії і культури народу з мовою особливо яскраво проявляється на фразеологічному рівні. Велика кількість ФО відображають специфічні національні риси, історію, побут, звичаї, традиції народу.

Запропонована нами класифікація ФО з НКП, яка базується на структурному принципі, доводить, що не лише розуміння значення ФО, але й усвідомлення її структури допомагає правильно, адекватно застосовувати фразеологізми з НКП у мовленні.

Використана література:

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні. – К.: Наук. Думка, 1989. – 136 с.
2. Азарова Л.Е., Поліщук Т.Р., Костюк А.В. Культурологічний аспект мови // П’ята Міжнародна конференція. – К.: Collegium, 1997. – С. 32-35.
3. Алпатов В.М. История лингвистических учений: Учеб. пособие. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – 324 с.
4. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1996. – 375 с.
5. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: “Академия”, 2001. – 208 с.
6. Телия В.Н. О методологических основаниях лингвокультурологии // XI Международная конференция “Логика, методология, философия науки”. – М.: Обнинск, 1995.
7. Топалова В.Н. Методические параметры обучения социокультурному компоненту английского языка в техническом вузе // ИМ. – 1997. – №3. – С. 33-36.
8. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. – М.: Высшая школа, 1983. – 303 с.
9. Antrushina O.B., Afanasyeva O.V., Morozova N.N. English lexicology. – М.: Дрофа, 2000.
10. Kuznetsova V. Notes on English Lexicology. – К.: Радянська школа, 1966.
11. Lado R. Language Teaching. A Scientific Approach. – McGraw: Hill, Inc. N. X., 1964.
12. Seidl J., McMordie W.. English Idioms and How to Use Them. – М.: Vyssaja Skola, 1983. – 247 p.

*Останченко О.Б.
Полтавський університет
споживчої кооперації України*

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ УСІЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Бурхливий розвиток економіки, глобалізація та інформатизація суспільства спричинили значні кількісні та якісні зміни у словниковому складі англійської мови загалом та англійської економічної терміносистеми зокрема [1; 2]. Розвиток англійської економічної термінологіки, яка обслуговує сфери маркетингу, бухгалтерського обліку, фінансів, оподаткування, статистики, управління людськими ресурсами та виробництвом, зумовлює необхідність проведення аналізу термінотворчих процесів. Найбільш актуальним є дослідження основних структурних і семантичних характеристик окремих економічних терміносистем: фінансів, маркетингу, оподаткування [6; 7; 11], способів